

PROGRAM
KSZTAŁCENIA ZINTEGROWANEGO
SZKOŁY PODSTAWOWEJ
ŻYWA EDUKACJA

- Proszę Pani! Pani to ma fajną pracę, cały czas się Pani z nami bawi
- Jak to? A kto Was nauczył czytać, pisać, malować?
- Jak to kto? My, sami!

Wstęp.....	3
Cele edukacyjne kształcenia i wychowania:	4
Materiał nauczania - tematyka	9
1. Dziecko jako uczeń i kolega	9
2. Dziecko jako członek rodziny	9
3. Dziecko odkrywa swoje możliwości i poznaje swój organizm	10
4. Dziecko i jego miejscowość	10
5. Dziecko i przyroda.....	10
6. Dziecko jako członek narodu i społeczności ogólnoludzkiej.....	11
7. Dziecko i planeta.....	11
Treści nauczania.....	12
w zakresie mówienia i pisania:	12
w zakresie ćwiczeń słownikowo - frazeologicznych i wiedzy o języku	13
w zakresie ćwiczeń gramatyczno – ortograficznych	14
w zakresie słuchania	16
w zakresie czytania i opracowywania tekstów	16
w zakresie liczenia.....	18
w zakresie obserwacji, doświadczania i eksperymentowania.....	25
w zakresie zdrowia i aktywności artystycznej	27
Wskazówki metodyczne dotyczące realizacji programu	29
METODY	30
PROFILE DOMINACJI.....	31
INTELIGENCJE WIELORAKIE	32
INTELIGENCJA JĘZYKOWA	32
INTELIGENCJA WIZUALNO-PRZESTRZENNA	33
INTELIGENCJA MUZYCZNA	34
INTELIGENCJA RUCHOWA	34
INTELIGENCJA LOGICZNO – MATEMATYCZNA.....	35
INTELIGENCJA INTERPERSONALNA.....	35
INTELIGENCJA INTRAPERSONALNA.....	36
INTELIGENCJA PRZYRODNICZA.....	37
BAZA DYDAKTYCZNA.....	37
WPŁYW STRESU NA DZIAŁANIE	37
WSPÓŁPRACA Z RODZICAMI	38
SYLWETKA UCZNIĄ KOŃCZĄCEGO KLASĘ TRZECIĄ.....	39
BIBLIOGRAFIA.....	40

Wstęp

Program *ŻYWA EDUKACJA* powstał z myślą stworzenia najbardziej optymalnych warunków do poznawania świata przez dziecko.

Został opracowany zgodnie z aktualnymi tendencjami pedagogiki, podstawą programową kształcenia ogólnego oraz wyposażony w innowacyjne rozwiązania wspomagające wszechstronny rozwój człowieka.

Podstawą programu jest zadbanie o pozytywne relacje nauczyciel – dziecko, stworzenie atmosfery sprzyjającej poznawaniu i uczeniu się, osiągnięcie sukcesu przez wszystkie dzieci biorąc pod uwagę naturalne możliwości każdego uczestnika programu. Zależy nam na tym, by dzieci były przekonane, że same zdobywają wiedzę, doświadczają, rozwiązują problemy, podejmują decyzje i organizują sobie pracę. Rola nauczyciela polega przede wszystkim na organizowaniu dzieciom zadań oraz kierowaniu ich działaniami, by zakończyły go sukcesem i zadowoleniem.

Często w naszym tradycyjnym systemie wartości dotyczące emocji, wiary w siebie i relacji międzyludzkich odchodzą na drugi plan, zaraz za poznawaniem i zdobywaniem wiedzy. Jednak, jak piszą w swoich książkach Gordon Dryden, Janette Vos, Peter Kline **„Nauka jest najbardziej efektywna wówczas, kiedy sprawia radość”**. Idąc za tą myślą oddajemy w Państwa ręce nowoczesny program nauczania dający satysfakcję z podejmowanych działań zarówno dziecku, jak i nauczycielowi.

Cele edukacyjne kształcenia i wychowania:

Oddziaływanie na dziecko rozpoczynające edukację na I etapie kształcenia, będące w okresie szczególnej plastyczności psychiki, stanowi bardzo ważny element w kształtowaniu jego wartościowych postaw społeczno-moralnych, jak również w opanowaniu odpowiedniego zakresu wiedzy i umiejętności.

Głównymi celami programu jest uaktywnienie wszelkich możliwości dziecka, wspieranie jego rozwoju bez sztucznego przyspieszania oraz przygotowanie dzieci do podejmowania wyzwań, z jakimi zmierzają się w życiu. Można tego dokonać poprzez rozwijanie:

- umiejętności zdobywania wiedzy,
- umiejętności czytania, pisania i liczenia
- umiejętności nawiązywania ogólnie przyjętych za pozytywne relacji z rówieśnikami i osobami dorosłymi,
- kształtowania poczucia przynależności do grupy, społeczności szkolnej oraz środowiska lokalnego, jak również poczucia tożsamości narodowej
- budzenia szacunku do otaczającej przyrody oraz rozbudzanie potrzeby obcowania z nią.

Program ma także na celu uświadomienie dziecku rozpoczynającemu edukację szkolną, w jaki sposób powinno się uczyć, by w jak najlepszym stopniu wykorzystać swoją inteligencję i możliwości podczas rozwiązywania problemów.

Zadania programu mają pozwolić dzieciom skupić się na umiejętności interpretowania świata i stosowanych w nim symboli. Efektem oddziaływania programu jest podniesienie zdolności wykorzystywania narzędzi umysłowych, czyli udoskonalanie procesów myślowych zwiększających umiejętność dziecka do poznawania.

Proponowany rozwój umiejętności dziecka ma prowadzić do pozytywnych zmian w jego osobowości. Mały człowiek zaczyna planować, organizować zabawy, otwarcie przedstawiać swój punkt widzenia, a przede wszystkim wierzyć w siebie i swoje możliwości.

Po zakończeniu oddziaływania programu dziecko powinno:

- umieć interpretować i rozumieć stosowane w programie symbole
- umieć czytać, pisać i liczyć,

- umieć dokonywać wyborów i mówić o swoich preferencjach
- sprawdzać dostępność możliwości rozwiązywania problemów
- mieć pozytywny stosunek do nauki
- używać modeli, które są schematami reprezentującymi obiekty, a także umieć łączyć fakty i zjawiska
- orientować się w nowym materiale edukacyjnym
- łatwo dostosowywać się do nowych sytuacji i umiejętnie wykorzystywać w nich wcześniej zdobyte umiejętności.

Szczegółowe cele edukacyjne:

- interpretowanie i rozumienie stosowanych w programie symboli
- aktywne uczestnictwo w życiu rodziny, klasy, szkoły oraz na miarę swych możliwości, w pracy innych grup społecznych w najbliższym środowisku
- obiektywne ocenianie postępowania własnego, kolegów i innych osób
- współdziałanie w zespole
- stawianie sobie określonych zadań i pokonywanie ich własnym wysiłkiem, bycie zdolnym do wyrzeczeń na rzecz osiągnięcia postawionych zamierzeń
- przejawianie wrażliwości na piękno przyrody, a także dostrzeganie go w wytworach pracy ludzkiej
- troska o zdrowie swoje i innych, także zwierząt
- dokonywanie wyborów i mówienie o swoich preferencjach
- sprawdzanie dostępności możliwości rozwiązywania problemów
- okazywanie pozytywnego stosunku do nauki
- używanie modeli, które są schematami reprezentującymi obiekty, a także łączenie faktów i zjawisk
- orientowanie się w nowym materiale edukacyjnym
- dostosowywanie się do nowych sytuacji i umiejętnie wykorzystywanie w nich wcześniej zdobytych umiejętności
- przejawianie poczucia więzi narodowej
- wyrażanie szacunku do symboli narodowych

- dążenie do nabywania wartościowych cech charakteru takich, jak: pracowitość, odpowiedzialność, wytrwałość, prawdomówność

w zakresie mówienia i pisania:

- wypowiadanie się w rozwiniętej i uporządkowanej formie
- porozumiewanie się z innymi
- układanie i pisanie opowiadania złożonego z około 10 zdań
- opisywanie przedmiotu na podstawie bezpośredniej obserwacji
- pisanie i adresowanie listów
- stosowanie poznanych zasad ortograficznych
- czytelne, płynne, kształtne pisanie wyrazów, zdań i tekstów
- właściwe rozmieszczanie tekstu na stronie

w zakresie czytania i pracy z tekstem:

- płynne, poprawne, wyraziste i z odpowiednią intonacją czytanie łatwych tekstów
- rozumienie czytanego tekstu
- wygłaszanie z pamięci wierszy z uwzględnieniem odpowiedniej intonacji i gestykulacji
- ustalanie kolejności wydarzeń
- wskazywanie postaci głównych i drugorzędnych w utworach literackich
- wykazywanie się znajomością kilku utworów z literatury dziecięcej
- korzystanie z zasobów biblioteki szkolnej, miejskiej

w zakresie wiedzy o języku:

- wyróżnianie w wypowiedziach zdań, w zdaniach wyrazów, w wyrazach głosek
- porządkowanie wyrazów w kolejności alfabetycznej
- rozpoznawanie zdań oznajmujących, pytających, rozkazujących
- określanie poznanych form rzeczownika, czasownika i przymiotnika
- stosowanie zdań i równoważników zdań
- posługiwanie się zdaniami złożonymi

w zakresie liczenia:

- zapisywanie za pomocą cyfr i odczytywanie liczb naturalnych od zera do miliona oraz ich porównywanie
- praktyczne stosowanie dziesiętkowego systemu pozycyjnego
- wskazywanie liczby na osi liczbowej
- wykonywanie w pamięci prostych obliczeń
- analizowanie i rozwiązywanie zadań tekstowych
- mierzenie długości i pojemności oraz ważenie przedmiotów
- zamienianie podstawowych jednostek miar
- rozpoznawanie rodzajów odcinków (prostokątne, równoległe), praktyczne stosowanie pojęcia prostokątności i równoległości
- obliczanie obwodów niektórych wielokątów

w zakresie obserwacji, doświadczania i eksperymentów:

- wskazywanie na mapie granic Polski, głównych miast i rzek oraz określanie typowych krajobrazów
- posiadanie umiejętności czytania prostych planów, określanie głównych kierunków na mapie
- orientowanie się w terenie według Słońca i kompasu, wyznaczanie kierunków za pomocą cienia
- obserwowanie obiektów i zjawisk przyrody, analizowanie ich, opisywanie i nazywanie
- rozpoznawanie najczęściej spotykanych gatunków roślin
- dostrzeganie związków przyczynowo – skutkowych w przyrodzie, charakteryzowanie zmian zachodzących w przyrodzie w różnych porach roku
- określanie typów lasu, jego warstw, rozumienie, na czym polega gospodarcze i zdrowotne znaczenie lasu
- orientowanie się w różnorodności świata roślinnego i zwierzęcego, współzależności zachodzących pomiędzy nimi
- znajomość i rozróżnianie życia niektórych środowisk, jak: pole, łąka, las, sad, ogród
- znajomość podstawowych znaków drogowych i przepisów bezpieczeństwa w ruchu

drogowym

- wykonywanie prostych obliczeń zegarowych, kalendarzowych i pieniężnych
- mierzenie i ważenie przedmiotów
- określanie ilości płynów w zależności od rodzaju pojemników

w zakresie zdrowia i aktywności artystycznej:

- znajomość i przestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas zabaw i na drodze
- kulturalne zachowywanie się w środkach transportu
- aktywne uczestnictwo w zawodach sportowych
- umiejętne korzystanie ze sprzętu sportowego
- bezpieczne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami technicznymi
- uczestnictwo w grach i zabawach zespołowych z wykorzystaniem metody fair play
- znajomość zwyczajów świątecznych
- wyrażanie nastroju różnymi sposobami ekspresji artystycznej
- komponowanie na płaszczyźnie i w przestrzeni
- określanie powierzchni i faktury materiałów
- reagowanie ruchem na zmiany tempa, dynamiki, linii melodycznej
- rozpoznawanie wartości nut
- śpiewanie poznanych piosenek
- granie na prostych instrumentach muzycznych
- rozpoznawanie instrumentów muzycznych
- rozpoznawanie i nazywanie barw podstawowych
- tworzenie barw pochodnych
- rysowanie, modelowanie, wycinanie, malowanie na miarę własnych możliwości
- projektowanie i wykonywanie prostych form przestrzennych
- przedstawianie w twórczy sposób zjawisk realnych i fantastycznych

Materiał nauczania - tematyka

1. Dziecko jako uczeń i kolega

- Moje koleżanki i koledzy, życzliwość i chęć niesienia pomocy, asertywność
- nasza pani, pracownicy szkoły i ich zadania,
- okazywanie szacunku do dorosłych osób
- nazwa i numer szkoły, symbole szkolne, imię patrona
- budynek szkolny, jego pomieszczenia i ich wykorzystanie
- higieniczne korzystanie z urządzeń sanitarnych
- planowanie swojego czasu
- higiena spożywania wartościowych posiłków
- aktywny udział w życiu szkoły
- korzystanie z zasobów biblioteki szkolnej i pracowni komputerowej
- dyżurny klasowy – zadania i obowiązki
- poszanowanie własności osobistej

2. Dziecko jako członek rodziny

- moja rodzina: mama, tata, rodzeństwo i inni członkowie rodziny
- moje mieszkanie, dom, plan pokoju
- higiena odrabiania prac domowych
- obowiązki domowników
- spędzanie wolnego czasu – kino, teatr, plac zabaw, zabawy na powietrzu
- opieka nad rodzeństwem, osobami starszymi
- tradycje rodzinne, spędzanie świąt
- rośliny w domu i jego okolicy - pielęgnacja
- zwierzęta domowe, odpowiedzialność, obowiązki
- bezpieczne korzystanie z urządzeń elektrycznych
- sposoby oświetlania mieszkań dawniej dziś
- ekologia - segregacja śmieci, recykling

3. Dziecko odkrywa swoje możliwości i poznaje swój organizm

- ja i mój rozwój
- moje ciało, zadania poszczególnych części ciała
- potrzeby mojego ciała
- możliwości mojego mózgu
- dbanie o zdrowie, profilaktyka
- zagrożenia dla zdrowia, niesienie pomocy
- dostrzeganie różnic i podobieństw między ludźmi, tolerancja
- uświadamianie sobie własnej niepowtarzalności
- poznawanie i nazywanie zmysłów, dbanie o ich rozwój
- próby podejmowania rozwiązywania problemów
- emocje – próby ich kontroli
- uświadomienie potrzeb przynależności, bezpieczeństwa, akceptacji
- planowanie przyszłości

4. Dziecko i jego miejscowość

- nazwa mojej miejscowości
- charakterystyczne cechy wsi i miast
- różnice pomiędzy wsią i miastem
- droga z domu do szkoły
- położenie miejscowości, ukształtowanie terenu, krajobraz
- rośliny w mojej miejscowości, ich budowa, pielęgnacja
- sposoby dbania o czystość
- cechy charakterystyczne: zabytki, teatry, kina, przemysł, centra handlowe
- charakterystyczne miejsca: poczta, dworzec, ośrodek zdrowia, szkoła, przedszkole...
- mapa miejscowości
- historia miejscowości i legendy, kultura regionu, pamiątki
- życie ludzi na wsi i w mieście
- zawody na wsi i w mieście

5. Dziecko i przyroda

- pole – rośliny uprawne
- praca rolnika – prace wykonywane w polu
- chwasty – ich rodzaje i zwalczanie
- ogród i sad – drzewa i krzewy owocowe
- budowa kwiatu

- przechowywanie owoców i warzyw
- zwierzęta żyjące na polu, w ogrodach, sadach i lasach
- las, jego warstwy i cechy charakterystyczne, rodzaje
- zachowanie w lesie
- znaczenie wody w życiu człowieka, oszczędzanie, krążenie wody w przyrodzie,
- zbiorniki wodne, rośliny i zwierzęta w nich żyjące
- spędzanie czasu nad wodą
- powietrze – niezbędne do życia, sposoby dbania o czystość w powietrzu
- zmiany w przyrodzie zachodzące o różnych porach roku
- pogoda i jej elementy, kalendarz pogody
- zwierzęta w naszym klimacie, przygotowanie do zimy
- opieka nad zwierzętami zimową porą
- ptaki, które odlatują do ciepłych krajów

6. Dziecko jako członek narodu i społeczności ogólnoludzkiej

- Rzeczpospolita Polska – nasza ojczyzna
- godło i flaga państwowa
- hymn narodowy
- Warszawa – stolca Polski, herb Warszawy, pomniki, Zamek Królewski i inne zabytki
- Warszawa w legendach, wierszach i pieśniach
- udział w uroczystościach z okazji świąt państwowych
- krajobraz Polski, góry, niziny, morze, jeziora, wyżyny
- życie, zabawy i zainteresowani dzieci z innych krajów świata
- święta i wydarzenia międzynarodowe
- duże ośrodki przemysłowe
- kraj, województwo, powiat, gmina
- różne rodzaje transportu: wodny, lądowy i powietrzny
- legendy wybranych miejscowości
- tradycje regionalne, stroje, tańce ludowe, zajęcia
- wielcy Polacy: Fryderyk Chopin, Mikołaj Kopernik, Józef Piłsudski, Henryk Dąbrowski, Józef Wybicki, Jan Matejko, Adam Mickiewicz, Jan Paweł II i inni
- twórcy literatury dziecięcej i ich utwory
- miejsca pamięci narodowej

7. Dziecko i planeta

- układ słoneczny i jego planety
- krążenie ziemi wokół słońca i własnej osi – następstwa tych działań (noce i dni,

czas, pory roku)

- loty w kosmos
- nazwy miesięcy i dni tygodnia
- kierunki świata
- roślinność na innych kontynentach
- rośliny użytkowe sprowadzane z innych krajów
- klimat tropikalny i arktyczny

Treści nauczania

w zakresie mówienia i pisania:

treści	po zakończeniu oddziaływania uczniów:
<ul style="list-style-type: none"> - wypowiedanie się w rozwiniętej i uporządkowanej formie na bliskie dziecku tematy - ustne opowiadanie na podstawie przeżyć, historyjek obrazkowych, przeczytanych lektur ...	wypowiada się pełnymi zdaniami połączonymi w logiczną całość na bliskie sobie tematy
<ul style="list-style-type: none"> - porozumiewanie się rówieśnikami, dorosłymi	w łatwy sposób porozumiewa się z kolegami i osobami dorosłymi
<ul style="list-style-type: none"> - stosowanie w mowie elementów techniki języka mówionego: pauz, tempa, siły głosu, odpowiedniej intonacji	Stosuje w mowie odpowiednie elementy technik języka mówionego
<ul style="list-style-type: none"> - omawianie kolejności etapów własnego działania	Potrafi wymienić i nazwać etapy własnych działań
<ul style="list-style-type: none"> - kreślenie linii prostych w różnym położeniu, łuków, spirali itp.	Sprawnie posługuje się przyborami do rysowania
<ul style="list-style-type: none"> - nauka pisania liter i wyrazów z uwzględnieniem poprawnego odtwarzania kształtów liter i ich łączeń	Poprawnie łączy litery w wyrazy, dba o estetykę
<ul style="list-style-type: none"> - indywidualne układanie i pisanie wyrazów, zdań pojedynczych i równoważników zdań	Potrafi poprawnie układać i zapisywać wyrazy i krótkie zdania

- porządkowanie zdań w rozsypankach zdaniowych	Porządkuje zdania w logiczną całość
- podpisywanie ilustracji oraz rysunków	Samodzielnie podpisuje ilustracje
- układanie i zapisywanie wielozdaniowych wypowiedzi na określone tematy	Potrafi indywidualnie układać i zapisywać wypowiedzi wielozdaniowe
- przedstawianie sytuacji z życia codziennego w inscenizacjach, grach dramatycznych	Bierze aktywny udział w inscenizacjach i scenkach rodzajowych
- podtrzymywanie i prowadzenie rozmów	Chętnie bierze udział w rozmowach na interesujące go tematy
- indywidualne opowiadanie ulubionych baśni, legend, opowiadań itp.	Potrafi opowiedzieć własnymi słowami przeczytaną lekturę
- tworzenie swobodnych tekstów	Podejmuje próby konstruowania swobodnych tekstów w postaci słownej i pisemnej
- zbiorowe i indywidualne układanie w formie ustnej i pisemnej opowiadań na podstawie przeżyć i doświadczeń dzieci, historii, wydarzeń	
- dążenie do osiągnięcia czytelnego i estetycznego pisma z uwzględnieniem właściwego rozmieszczenia na stronie	Dbą o estetykę pisma
- zapisywanie muzyki na pięciolinii	Potrafi zapisać prostą muzykę na pięciolinii

w zakresie ćwiczeń słownikowo - frazeologicznych i wiedzy o języku

treści	po zakończeniu oddziaływania dziecko:
- poszerzanie i utrwalanie słownictwa potrzebnego do kształtowania elementarnych pojęć społecznych i przyrodniczych	interesuje się otaczającym światem, próbuje wyjaśniać nowe pojęcia
- nadawanie nazw ogólnym grupom przedmiotów, np.: przybory szkolne,	Nazywa grupy przedmiotów charakteryzujące się określoną

transport	cechą
- stosowanie form grzecznościowych w rozmowie i na piśmie	Stosuje w wypowiedziach i na piśmie formy grzecznościowe
- kształtowanie umiejętności wyrażania myśli w formie zdania poprzez: układanie zdań z rozsypanek wyrazowych, rozwijanie zdań,	Potrafi budować zdania z rozsypanek wyrazowych i rozwijać je
- wdrażanie do świadomego stosowania trafnych określeń	Umiejętnie stosuje odpowiednie określenia w trakcie wypowiedzi
- dobieranie wyrazów o znaczeniu przeciwnym i gromadzenie wyrazów pokrewnych	Potrafi wskazać wyrazy o znaczeniu przeciwnym i podobnym
- wyrazy wieloznaczne, np.: zamek, klucz	Zna kilka znaczeń niektórych wyrazów, potrafi wyjaśnić ich zastosowanie

w zakresie ćwiczeń gramatyczno – ortograficznych

treści	po zakończeniu oddziaływania dziecko:
- wyróżnianie w wypowiedziach zdań w zdaniach wyrazów, w wyrazach sylab oraz głosek	Wyróżnia zdania, wyrazy, sylaby i głoski
- porządkowanie wyrazów według pierwszej i drugiej litery alfabetu	Potrafi uporządkować wyrazy w kolejności alfabetycznej
- rozpoznawanie zdań oznajmujących, pytających, rozkazujących i wykrzyknikowych w wypowiedziach ustnych i pisemnych	Rozpoznaje i nazywa rodzaje zdań
- stosowanie wielkiej litery na początku zdania; kropki, wykrzyknika, pytajnika – na końcu	Poprawnie stosuje znaki interpunkcyjne
- stosowanie wielkiej litery w pisowni imion i nazwisk oraz nazw własnych miejscowości, gór, rzek	Zna zasady i stosuje je w pisowni wielkiej litery w nazwach własnych

- stosowanie wielkiej litery w korespondencji	Stosuje wielką literę w formach grzecznościowych
- poznanie rzeczownika jako wyrazu oznaczającego nazwy roślin, ludzi, zwierząt i rzeczy	Potrafi przyporządkować rzeczowniki (bez nazywania) do grupy roślin, zwierząt, rzeczy i ludzi
- czasowniki jako wyrazy oznaczające czynności	Umie wskazać czynności w zdaniach i wśród podanych wyrazów
- Zgodność form czasownika i rzeczownika w liczbie	Poprawnie łączy czasownik z rzeczownikiem w określonej liczbie i czasie
- ćwiczenia w poprawnym stosowaniu form gramatycznych przy użyciu przyimków do, nad, pod, przy, od, z, na, w bez wprowadzania terminu	Stosuje w zdaniu przyimek w połączeniu z rzeczownikami
- pisownia często spotykanych wyrazów z ó i rz wymiennym	Zna zasady pisowni z ó i rz wymiennym i stosuje je w praktyce
- wykorzystanie różnicy form liczby rzeczownika dla uzasadnienia pisowni wyrazów, np.: wóz – wozy	Potrafi uzasadnić pisownię ó wymiennego stosując różnicę form liczby rzeczownika
- pisownia wyrazów z ó i rz niewymiennym	Zna zasady pisowni wyrazów z ó i rz niewymiennym i stosuje je w codziennych wypowiedziach pisemnych
- pisownia wyrazów z rz po spółgłoskach	Zna i stosuje zasady pisowni
- pisownia zakończeń –ówka, -ów, -ówna, -unek	
- pisownia wyrazów z ż	
- pisownia wyrazów z h	
- pisownia wyrazów z ą i ę	
- pisownia wyrazów z zanikiem dźwięczności na końcu i w środku	

wyrazu, np.: ryba – rybka, chleb – chleby	
- pisownia najczęściej używanych skrótów: ul.- ulica, nr - numer, dn. - dnia, s. – strona,	
- pisanie z pamięci i ze słuchu, przepisywanie zdań i krótkich tekstów,	Przepisuje poprawnie teksty Potrafi pisać bezbłędnie z pamięci krótkie teksty
- pisownia nie z przymiotnikiem	Zna i stosuje zasadę pisowni NIE z przymiotnikami

w zakresie słuchania

treści	po zakończeniu oddziaływania dziecko:
uważne słuchanie:	
- rozmówców	
- tekstu czytanego przez inne osoby jako warunku jego rozumienia i wygłaszania opinii na jego temat	Potrafi skoncentrować się na rozumieniu wypowiedzianych myśli rozmówcy, Aktywnie słucha audycji, nagrań, utworów dających mu inspirację do twórczych wypowiedzi
- nagrań, audycji, utworów muzycznych i tekstów literackich jako inspiracji do wypowiedziania się na określony temat	Słucha i rozumie polecenia nauczyciela
- poleceń w celu osiągnięcia większych efektów podczas wykonywania zadań	Rozpoznaje odgłosy środowiska
- odgłosów środowiska	Kojarzy dźwięki z konkretnymi przedmiotami i zjawiskami
- rozpoznawanie dźwięków wydawanych przez różne przedmioty i instrumenty muzyczne	Zna niektóre utwory muzyczne
- utworów muzycznych	

w zakresie czytania i opracowywania tekstów

czytanie tekstów z uwzględnieniem stopniowania trudności:

treści	po zakończeniu oddziaływania dziecko:
--------	---------------------------------------

- analiza i synteza słuchowa i wzrokowa wyrazów	dokonuje analizy i syntezy wzrokowo-słuchowej wyrazów
- czytanie wyrazów, zdań i krótkich tekstów pisanych i drukowanych	Potrafi bezbłędnie czytać teksty pisane i drukowane
- doskonalenie techniki głośnego czytania, wdrażanie do poprawnego i wyrazistego czytania tekstów	Czyta głośno płynnie, wyraziście, z odpowiednią intonacją
- stopniowe przygotowanie do cichego czytania	Rozumie sens czytanego tekstu
- czytanie z podziałem na role	Potrafi dokonać w tekście podziału na role i przeczytać określone fragmenty

opracowywanie tekstów:

treści	po zakończeniu oddziaływania uczeń:
- rozmowy na temat utworów literackich: bohaterów, ich zachowań, stosunków emocjonalnych do postaci, wyodrębnianie zdarzeń, określanie miejsca akcji, określanie nastrojów utworów,	Bierze udział w rozmowach na temat poznanych utworów literackich Wyodrębnia zdarzenia i nazywa bohaterów Określa nastrój utworu
- wypowiedzi na temat ilustracji w książkach, ustalanie związku tekstu z ilustracją oraz przeżyciami dziecka	Wypowiada się pełnymi zdaniami na temat ilustracji, potrafi trafnie powiązać tekst z ilustracją
- wdrażanie do konstruowania pytań i odpowiedzi do tekstów	Poprawnie buduje pytania i odpowiedzi
- odzwierciedlanie utworu pisanego w formie plastycznej, dramie,	Potrafi wyrazić formę pisaną za pomocą pracy plastycznej, dramy
- opowiadanie utworów	Potrafi streścić przeczytany tekst
- tworzenie spójnych wypowiedzi na podstawie treści utworów	Buduje zdania na temat utworu powiązane w logiczną całość
- uczenie się na pamięć wierszy i umiejętne ich wygłaszanie z zastosowaniem intonacji, tempa i pauz.	Recytuje z pamięci wiersze w odpowiedniej intonacji, nastroju i tempie

w zakresie liczenia

treści	po zakończeniu oddziaływania uczniów:
- kształtowanie rozumienia pojęcia liczby naturalnej (jako element zbioru, liczba porządkowa i liczba związana z mierzaniem wielkości ciągłych) oraz rozumienie czterech działań arytmetycznych	Rozumie pojęcie liczby w aspekcie kardynalnym, miarowym i porządkowym Liczy poprawnie stosując cztery działania arytmetyczne
- opanowanie elementarnych podstaw techniki rachunkowej	stosuje poznane techniki rachunkowe
- rozwijanie umiejętności posługiwania się metodami matematycznymi w życiu	potrafi wykorzystać w praktyce sposoby liczenia
- przygotowanie do nabycia umiejętności czytania i rozumienia tekstów matematycznych	rozumie czytany tekst matematyczny określa dane i szukane

stosunki przestrzenne

treści	po zakończeniu oddziaływania dziecko:
- określanie i przedstawianie wzajemnego położenia przedmiotów na płaszczyźnie i w przestrzeni oraz kierunków ruchu z użyciem terminów: pod, nad, z tyłu, przed, przy, z boku, wysoko, nisko, wewnątrz, naokoło, na prawo, na lewo, itp.	Potrafi określić położenie jednego przedmiotu względem drugiego

cechy wielkościowe

treści	po zakończeniu oddziaływania dziecko:
- porównywanie przedmiotów pod względem wyróżnionej cechy wielkości, długości, szerokości, wysokości, masy	porównuje przedmioty z uwzględnieniem określonej cechy

figury geometryczne

treści	po zakończeniu oddziaływania dziecko:
--------	---------------------------------------

- rozpoznawanie, nazywanie i wyszukiwanie w otoczeniu podstawowych figur geometrycznych: koła, prostokąta, kwadratu, trójkąta, czworokąta, pięciokąta, wielokątów	Rozpoznaje i nazywa podstawowe figury geometryczne
- rysowanie figur geometrycznych bez podanych miar i zgodnie z podanymi wymiarami	Rysuje figury geometryczne zgodnie z podanymi wymiarami

zbiory

treści	po zakończeniu oddziaływania dziecko:
- klasyfikowanie przedmiotów według cech jakościowych; kształtu, koloru, wielkości, przeznaczenia, grubości	Dokonuje klasyfikacji przedmiotów pod względem określonej cechy jakościowej
- wyodrębnianie, budowanie i rysowanie zbiorów przedmiotów spełniających dany warunek	Potrafi tworzyć zbiory spełniające dane warunki
- formułowanie warunków według których zbudowany został dany zbiór	Potrafi ustalić cechę, którą kierowano się podczas budowy zbioru
- wyodrębnianie podzbiorów oraz szukanie części wspólnej zbiorów	Wyodrębnia podzbiory i część wspólną
- porównywanie liczebności zbiorów bez przeliczania elementów, określanie; tyle samo, więcej, mniej	Szacuje i porównuje liczebność zbiorów
- porządkowanie danego układu zbiorów według ich liczebności	Porządkuje zbiory ze względu na liczebność ich elementów

liczby naturalne

treści	po zakończeniu oddziaływania uczeń:
- liczenie przedmiotów; niezależność liczby przedmiotów od sposobu liczenia	Poprawnie przelicza przedmioty
- liczba w aspekcie kardynalnym, porządkowym i miarowym	Stosuje liczbę w trzech aspektach: głównym, miarowym i

	porządkowym
- wyodrębnianie liczby jedności, dziesiątek, setek, tysięcy	Potrafi określić rząd i liczbę jedności, dziesiątek, setek, tysięcy...
- cyfry jako symbole liczb, zapisywanie i odczytywanie liczb za pomocą cyfr	Zna cyfry, potrafi za ich pomocą zapisać liczbę
- 0 jako liczebność zbioru pustego	Rozumie pojęcie liczby 0
- porównywanie liczb z użyciem znaków: <, >, =	Poprawnie dokonuje porównań liczb
- porządkowanie liczb od najmniejszej od największej i odwrotnie	Porządkuje liczby według określonej kolejności
- odczytywanie i pisanie liczb	Potrafi odczytać liczbę i ją zapisać
- przedstawienie liczb na osi liczbowej	Zna miejsce liczby na osi liczbowej
- odczytywanie, zapisywanie znaków rzymskich	Zna podstawowe znaki rzymskie i sposoby ich zapisywania
- liczby parzyste i nieparzyste	Zna liczby parzyste i nieparzyste

dodawanie i odejmowanie

treści	po zakończeniu oddziaływania uczeń:
- dodawanie liczb, znak +,	Potrafi dodawać liczby i podaje ich wynik
- rozkład liczb na składniki	Dokonuje rozkładu liczby na składniki
- poznanie i stosowanie przemienności dodawania	Zna i stosuje zasadę przemienności dodawania
- poznanie i stosowanie łączności dodawania	Zna i stosuje zasadę łączności dodawania
- odejmowanie jako działanie odwrotne do dodawania, znak –	Wie, że odejmowanie jest działaniem odwrotnym do dodawania
- rozumienie pojęć suma, różnica, składniki, odjemna, odjemnik i praktyczne ich stosowanie	Zna, rozumie i stosuje pojęcia sumy, różnicy, składników, odjemnej i odjemnika

- dodawanie i odejmowanie bez przekroczenia progu dziesiątkowego i z przekroczeniem progu dziesiątkowego	Dodaje i odejmuje liczby
- wypełnianie tabel funkcyjnych na dodawanie i odejmowanie ze szczególnym uwzględnieniem działań odwrotnych i łączenia dwóch działań	Potrafi uzupełnić równanie tak, by było prawdziwe
- porównywanie różnicowe; o tyle więcej, o tyle mniej	Rozumie sens porównywania różnicowego i poprawnie stosuje tę zasadę podczas rozwiązywania zadań tekstowych i równań
- rozwiązywanie zadań tekstowych i równań	
- porównywanie sum i różnic	Porównuje sumy i różnice
- kolejność wykonywania działań, rozumienie i praktyczne stosowanie nawiasów	Zna i stosuje kolejność wykonywania działań
- algorytm dodawania i odejmowania pisemnego	Zna algorytm dodawania i odejmowania sposobem pisemnym
- dodawanie i odejmowanie różnymi sposobami w zakresie 1 000 000	Dodaje i odejmuje duże liczby

zadania tekstowe

treści	po zakończeniu oddziaływania dziecko:
- stopniowe zaznajamianie z budową zadań tekstowych; wyróżnianie danych, szukanych	Zna budowę zadań tekstowych, potrafi wyodrębnić w zadaniu dane i szukane oraz skonstruować odpowiedź
- rozwiązywanie zadań tekstowych różnymi metodami	Rozwiązuje zadania tekstowe z wykorzystaniem poznanych metod
- układanie zadań tekstowych do podanej formuły matematycznej, do rysunku, schematu, pytania, odpowiedzi oraz działania arytmetycznego	Układa treść zadań do określonej formuły matematycznej, ilustracji, pytania

- przekształcanie zadań tekstowych	Przekształca zadania tekstowe
------------------------------------	-------------------------------

liczba jako wynik pomiaru

treści	po zakończeniu oddziaływania uczniów:
- porównywanie, dodawanie i odejmowanie długości, pojemności i masy	Porównuje, dodaje i odejmuje długości, pojemności i masę
- mierzenie odcinków za pomocą linijki z podziałką centymetrową	Poprawnie mierzy odcinki przy pomocy linijki
- porównywanie długości odcinków	Porównuje długości odcinków
- rysowanie odcinków o podanej długości	Rysuje odcinki o określonej długości
- liczby większe lub mniejsze od podanej, liczby pomiędzy dwiema liczbami	Potrafi wskazać i nazwać liczby znajdujące się pomiędzy dwiema określonymi liczbami

równania

treści	po zakończeniu oddziaływania uczniów:
- zapis równania odpowiadającego sytuacji w zadaniu tekstowym	Potrafi zapisać równanie do treści zadania
- pojęcie liczby niewiadomej, symbol literowy x	Zna pojęcie liczby niewiadomej
- rozwiązywanie równań z niewiadomą za pomocą grafów i bez nich	Potrafi rozwiązać równanie z niewiadomą
- układania zadań tekstowych do równania	Układa treść zadań do równań z niewiadomą

wiadomości i umiejętności praktyczne

treści	po zakończeniu oddziaływania uczniów:
- znajomość dni tygodnia i ich kolejności	zna i wymienia w kolejności nazwy dni tygodnia
- praktyczne zapoznanie z kalendarzem, pisanie dat	Potrafi zapisać datę, czyta kalendarz
- znajomość miesięcy i ich kolejności	Zna w kolejności nazwy miesięcy

- odczytywania godzin na zegarze	Potrafi odczytać godzinę
- jednostki czasu: doba, godzina, minuta	Stosuje jednostki czasu
- rodzaje pieniędzy: monety, banknoty	Zna rodzaje pieniędzy
- liczenie pieniędzy, płacenie, zamiana złotych na grosze	Wykorzystuje w praktyce umiejętność liczenia pieniędzy
- jednostki długości	Zna jednostki długości i potrafi je przeliczać
- ważenie; jednostki masy: kilogramy, dekagramy, gram, kwintal, tona, brutto, netto, tara	Zna jednostki masy, potrafi ważyć i dokonywać prostych przeliczeń miary mas
- jednostki pojemności: litr	Zna jednostkę pojemności
- odczytywanie wskazań termometru	Potrafi odczytać temperaturę

mnożenie i dzielenie

treści	po zakończeniu oddziaływania uczeń:
- odczytywanie i zapisywanie sumy jednakowych składników w postaci mnożenia	Odczytuje i zapisuje sumę jednakowych składników jako mnożenie
- stosowanie znaku mnożenia	Rozumie i stosuje znak mnożenia
- rozumienie i stosowanie pojęcia iloczynu, czynniki	Zna i stosuje pojęcie iloczynu i czynników
- mnożenie przez 1, 0 i przez tę samą liczbę	Zna i stosuje zasadę mnożenia przez 1 i 0 oraz tę samą liczbę
- rozumienie i praktyczne stosowanie przemienności mnożenia	Zna i stosuje zasadę przemienności mnożenia
- łączność mnożenia	Zna i stosuje zasadę łączności mnożenia
- rozdzielność mnożenia względem dodawania i odejmowania	Stosuje w zadaniach rozdzielność mnożenia względem dodawania
- mnożenie przez dziesiątki i setki	Zna zasadę mnożenia przez 10, 100...
- dzielenie jako działanie odwrotne do mnożenia	Wie, że dzielenie jest działaniem odwrotnym do dodawania, stosuje tę zasadę w rozwiązywaniu zadań

- stosowanie znaku dzielenia	Zna i stosuje znak dzielenia
- pojęcie iloraz, dzielna, dzielnik	Rozumie pojęcie ilorazu, dzielnej i dzielnika
- rozdzielność dzielenia względem dodawania i odejmowania	Zna i stosuje zasadę rozdzielności dzielenia względem dodawania i odejmowania
- badanie podzielności liczb	Potrafi zbadać podzielność niektórych liczb
- dzielenie z resztą i sprawdzanie	Dzieli z resztą, potrafi sprawdzić poprawność otrzymanego wyniku
- zaznaczanie na osi liczbowej wielokrotności danej liczby	Potrafi zaznaczyć na osi liczbowej liczbę i jej wielokrotność
- porównywanie ilorazowe: tyle razy więcej, tyle razy mniej	Rozwiązuje zadania na porównywanie ilorazowe
- algorytm mnożenia sposobem pisemnym przez liczby jednocyfrowe	Zna i stosuje algorytm mnożenia sposobem pisemnym
- algorytm dzielenia sposobem pisemnym przez liczbę jednocyfrową	Zna i stosuje algorytm dzielenia sposobem pisemnym

geometria

treści	po zakończeniu oddziaływania uczeń:
- rozpoznawanie i kreślenie linii prostych, łamanych i krzywych	Rozpoznaje, nazywa i kreśli linie proste, łamane i krzywe
- rozpoznawanie, badanie i kreślenie odcinków, linii prostopadłych i równoległych w otoczeniu, na modelach brył i figur płaskich, na rysunkach	Potrafi nazwać odcinki równoległe i prostopadłe, wyszukuje je w naturalnym środowisku
- odróżnianie odcinków od linii krzywych i łamanych	Odróżnia linie krzywe od łamanych
- mierzenie długości odcinków i obliczanie długości łamanej	Potrafi obliczyć długość łamanej
- obliczanie obwodów figur; kwadratów, trójkątów, prostokątów	Liczy obwody figur geometrycznych: kwadratów, prostokątów i trójkątów

wyrażenia dwumianowane

treści	po zakończeniu oddziaływania uczniów:
- wyrażenie dwumianowe; 3m 30 cm, 8 zł 40 gr, 10 cm 2 mm, 5 kg 30 dag	Zna i stosuje wyrażenia dwumianowane
- dodawanie i odejmowanie wyrażeń dwumianowych związanych z mierzeniem, ważeniem i płaceniem	Dodaje i odejmuje wyrażenia dwumianowane

ułamki

treści	po zakończeniu oddziaływania uczniów:
- połowa, podział na dwie równe części	Zna pojęcie połowy
- matematyczny zapis połowy, $\frac{1}{2}$	Potrafi za pomocą symboli matematycznych zapisać połowę
- ćwierć, podział na cztery równe części	Potrafi podzielić liczbę, element na cztery równe części, zna pojęcie ćwiartki
- matematyczny zapis $\frac{1}{4}$	Potrafi zapisać za pomocą symboli matematycznych ćwierć
- obliczanie $\frac{1}{2}$ i $\frac{1}{4}$ z danej liczby	Potrafi obliczyć połowę i ćwierć danej liczby
- przykłady ułamków o mianownikach nie przekraczających 10	Zna ułamki o mianownikach jednocyfrowych
- porównywanie ułamków	Potrafi porównać proste ułamki
- proste przykłady dodawania i odejmowania ułamków	Dokonuje obliczeń prostych ułamków

w zakresie obserwacji, doświadczenia i eksperymentowania

treści	po zakończeniu oddziaływania uczniów:
- obserwacja terenu wokół szkoły, domu, najbliższej okolicy	Dokonuje obserwacji cech charakterystycznych terenu
- czytanie prostych planów	Potrafi czytać plan, mapę
- określanie kierunków na mapie i w	Zna i wyznacza kierunki na

otoczeniu	mapie i w otoczeniu
- orientacja w terenie	Orientuje się w terenie
- obserwacja krajobrazu, rozpoznawanie i nazywanie jego elementów	Zna elementy i cechy krajobrazów i potrafi je wyróżniać
- obserwacja i analiza zjawisk pogody	Dokonuje obserwacji zjawisk przyrodniczych i potrafi je opisać
- rozpoznawanie najczęściej spotykanych gatunków roślin	Rozpoznaje najczęściej spotykane gatunki roślin
- obserwacja wzrostu roślin	Potrafi obserwować wzrost rośliny i wyróżnić jego etapy
- charakteryzowanie zmian zachodzących w przyrodzie w różnych porach roku	Potrafi opisać charakterystyczne cechy zmian zachodzących w przyrodzie w zależności od pory roku
- rozróżnianie życia niektórych środowisk: pole, łąka, las, sad, ogród	Potrafi wyodrębnić cechy różniące między sobą środowiska: las, pole, łąka, ogród, sad
- poznawanie różnorodności świata zwierzęcego i roślinnego oraz określanie zależności zachodzących pomiędzy nimi	Określa zależności zachodzące pomiędzy światem zwierzęcym i roślinnym
- mierzenie temperatury powietrza i ciała człowieka	Potrafi zmierzyć temperaturę
- ważenie produktów na różnych wagach, porównywanie masy towaru	Dokonuje pomiaru wagi produktów
- mierzenie długości, szerokości, wysokości różnych przedmiotów	Potrafi zmierzyć i podać wymiary określonych przedmiotów
- określanie ilości płynów w zależności od rodzaju pojemników	Dokonuje pomiaru płynów różnymi miarkami, porównuje ilość płynów biorąc pod uwagę wielkość pojemnika
- odczytywanie i zaznaczanie wskazań zegara	Odczytuje czas na zegarze, Potrafi zaznaczyć na zegarze

	określoną godzinę
- płacenie i wydawanie pieniędzy	Dokonuje obliczeń pieniężnych
- umiejętność korzystania z kalendarza	Dokonuje obliczeń kalendarzowych

w zakresie zdrowia i aktywności artystycznej

treści	po zakończeniu oddziaływania dziecko:
- bezpieczne zachowanie się pieszego na chodnikach, ulicach, drogach w terenie zabudowanym i niezabudowanym, w mieście, na wsi	Potrafi bezpiecznie poruszać się jako pieszy po drogach w terenie zabudowanym i niezabudowanym
- kulturalne zachowanie się w środkach transportu	Zna zasady zachowania się w środkach komunikacji miejskiej
- uczeń jako uczestnik ruchu drogowego, znajomość podstawowych znaków drogowych	rozumie znaczenie podstawowych znaków drogowych
- bezpieczne zachowanie się rowerzystów na drogach, ulicach, ścieżkach rowerowych	Wie, jak bezpiecznie na drogach publicznych powinien zachowywać się rowerzysta
- bezpieczne przechodzenie przez przejścia dla pieszych, skrzyżowanie	Zna zasady przechodzenia przez jezdnię z sygnalizacją świetlną
- umiejętność powiadamiania odpowiednich służb drogowych o zaistniałym niebezpieczeństwie, znajomość ważnych telefonów alarmowych	Wie, jak powiadomić odpowiednie służby o niebezpieczeństwie Zna najważniejsze telefony alarmowe
- umiejętność udzielania pierwszej pomocy w zakresie możliwości dziecka	Potrafi udzielić pierwszej pomocy osobie poszkodowanej na miarę własnych możliwości
- bezpieczne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami technicznymi	Zna zasady korzystania z narzędzi i urządzeń technicznych
- dbałość o higienę osobistą w domu i w szkole, w czasie pracy i wypoczynku	Dba o higienę osobistą

- zachowanie ostrożności w czasie zabaw ze zwierzętami	Zna podstawowe zasady ostrożności, jakie należy zachować podczas zabawy ze zwierzętami
- umiejętne radzenie sobie z emocjami	Stara się świadomie kontrolować swoje emocje
- zachowanie rozwagi wobec nieznajomych, zawieranie nowych znajomości	Zna granice, jakie należy zachować w kontaktach z nieznajomymi
- kulturalne spożywanie posiłków	Zna i stosuje podstawowe zasady zachowania przy stole
- znajomość zasad prawidłowego odżywiania się, umiejętność przygotowania prostego posiłku	Zna zasady prawidłowego i zdrowego odżywiania się Potrafi przygotować prosty posiłek
- umiejętne spędzanie wolnego czasu	Potrafi efektywnie wykorzystać wolny czas
- dbałość o sprawność fizyczną: szybkość, siłę, skoczność, zwinność, gibkość, wytrzymałość, zręczność - rozwijanie koordynacji ruchowej, wzrokowo-ruchowej, słuchowo-ruchowej	Dbą o sprawność fizyczną, bierze czynny udział w zajęciach ruchowych na miarę własnych możliwości
- wdrażanie metody fair play w czasie zabaw zespołowych	Zna i stosuje zasady gry fair play
- umiejętne korzystanie ze sprzętu sportowego	Potrafi bezpiecznie korzystać z udostępnionego sprzętu sportowego
- uczestniczenie w zawodach, konkursach, turniejach, rozgrywkach sportowych	Chętnie bierze udział w różnego rodzaju konkursach, igrzyskach, zawodach
- uwrażliwienie na sztukę ludową jako źródło inspiracji	Zna elementy sztuki ludowej i niektóre utwory ludowe
- znajomość zwyczajów świątecznych	Zna zwyczaje świąteczne
- rysowanie, malowanie, rzeźbienie, wycinanie, wydzieranie, modelowanie	Chętnie wykonuje prace plastyczne różnymi technikami

- wyrażanie nastroju, emocji różnymi sposobami ekspresji artystycznej	Potrafi wyrazić nastrój utworu wykorzystując różne źródła ekspresji
- rozpoznawanie barw podstawowych, umiejętność tworzenia barw pochodnych	Zna i rozpoznaje barwy podstawowe i pochodne, Zna zasady tworzenia barw pochodnych
- projektowanie i wykonanie form przestrzennych, płaskich	Potrafi zaprojektować i wykonać według własnego pomysłu formy przestrzenne i płaskie
- określanie powierzchni, faktury materiałów	Rozpoznaje niektóre rodzaje materiałów
- reagowanie ruchem na zmianę tempa, dynamiki, linii melodycznej	Potrafi zareagować ruchem na zmianę linii melodycznej i dynamiki utworu
- rozpoznawanie wartości muzycznych	Zna i rozpoznaje wartości muzyczne
- śpiewanie piosenek, pieśni	Śpiewa piosenki
- granie na prostych instrumentach muzycznych	Podjmuje próby gry na prostych instrumentach
- rozpoznawanie instrumentów muzycznych	Zna niektóre instrumenty muzyczne

Wskazówki metodyczne dotyczące realizacji programu

Podstawowe treści mają charakter spiralny. Przy właściwej realizacji programu, wiedza dziecka powinna stopniowo układać się w logiczną całość przy jednoczesnym przechodzeniu myślenia dziecka z etapu konkretno-obrazowego na rzecz pojęciowego. Ważnym elementem sposobu realizacji programu jest pozwolenie dzieciom na twórcze myślenie, doświadczanie i kontrolowane popełnianie błędów. Do większości podstawowych zadań uczniowie powinni dojść sami poprzez poszukiwanie rozwiązań, podejmowanie działań, kierowani przez nauczyciela.

Program pozwala na elastyczne planowanie i manipulowanie treściami i działaniami edukacyjnymi w zależności od potrzeb zespołu klasowego, jego liczebności oraz możliwości. Nauczyciel może sam zaplanować tempo realizacji treści programowych.

Może również wspierać się poradnikiem metodycznym - scenariuszami zajęć wydanymi do programu jako pomoc i wsparcie.

Uwzględniając zasadę pogłębłości, uczniowie poznają świat poczynając od zabawy poprzez wykonywanie świadomych czynności na przedmiotach i ich zastępnikach aż do rozumienia ogólnych pojęć.

Na realizację program ma wpływ wiele dodatkowych elementów:

- metody pracy z dzieckiem (zabawa, muzyka, rytm, plastyka)
- profile dominacji, rodzaje inteligencji wielorakich oraz rozwój narzędzi umysłowych
- baza dydaktyczna (stoliki, piłki terapeutyczne)
- stres
- współpraca z rodzicami – pedagogizacja rodziców

METODY

Najczęściej używaną metodą pracy z dziećmi jest **zabawa**. Nauczyciel powinien tak zaplanować cykl zajęć, by dzieci były świadome realizacji swoich celów i potrzeb. Innymi słowy wychowawca powinien „przemycić” wychowankom swoje cele edukacyjne.

W swoim ostatnim wykładzie „Zabawa i Rozwój Psychologiczny Dziecka” **Lew Wygotsky** podkreślał znaczenie zabawy w najmłodszym wieku: „Zabawa tworzy strefę bliskiego rozwoju dziecka. W zabawie dziecko zawsze zachowuje się ponad swój wiek, wychodzi poza swoje codzienne zachowanie, można powiedzieć, że w zabawie przerasta się o głowę. Związek pomiędzy zabawą a rozwojem należy porównać do związku pomiędzy nauką a rozwojem.”

W czasie zabawy dzieci są zaangażowane w wyobrażone sytuacje, w których przyjmują określone role i wyznaczają pewne zasady. Prowadzi to do większego poziomu samokontroli, działania dzieci są określone przez zasady gry. Gdy dzieci angażują się w zabawę, ich skupienie i zaangażowanie w spełnienie zadania jest znacznie większe, niż w przypadku czynności o charakterze akademickim wymyślanych przez nauczyciela.

Podczas zabawy dzieci osiągają największe sukcesy, które stanowią podstawę działań i moralności człowieka w przyszłości.

By zajęcia były atrakcyjne dla dzieci w programie zintegrowano cele dydaktyczne z muzyką, plastyką i rytmem. Do większości zadań i projektów dzieci w grupach wykonują środki dydaktyczne tworzone przy muzyce, które potem wykorzystują do pracy. Taka sytuacja angażuje je emocjonalnie do podjęcia wysiłku intelektualnego, dzieci są związane

ze swoimi pracami, co pozwala im w późniejszym czasie odtworzyć działania i wiedzę zdobytą dzięki pracom plastycznym. Prace te pełnią funkcję podobną do map myślowych wykorzystywanych na wyższych etapach edukacyjnych.

Kolejnym krokiem wspomagającym realizację zadań programowych jest doświadczanie. Nauczyciel planując zajęcia powinien przewidzieć w nich indywidualne doświadczanie przez dzieci sytuacji i zdarzeń. Dziecko samo musi przeżyć daną sytuację dydaktyczną, by mogło potem dokonywać prób opisu, ustalać procedury, negocjować kolejność wykonywania zadań w grupie i przydział obowiązków.

Rozwój umiejętności prowadzi do znaczących zmian w osobowości dziecka - zaczyna planować i organizować swoje zabawy, otwarcie przedstawia swój punkt widzenia, proponuje rozwiązania problemów, z łatwością współpracuje z innymi, a przede wszystkim wierzy w siebie i w swoje umiejętności.

Realizacja zadań zawartych w programie opiera się przede wszystkim na zabawie, poznawaniu i doświadczaniu. Wskazane jest wykorzystywanie metod aktywujących dziecko do pracy. Nauczyciel, tak jak dopasowuje do potrzeb dzieci tematykę, wybiera również metodę najbardziej motywującą do zdobywania wiedzy i odpowiednią do możliwości małych dzieci.

Dużą rolę w dziele tworzenia umysłu i osobowości małego dziecka spełnia aktywność, zwłaszcza ruchowa. Praca rąk i nóg, zdaniem M. Montessori, porządkuje doświadczenia dziecka. Dzięki aktywności sensoryczno-motorycznej dziecko wchodzi w interakcje z otoczeniem, poznaje i rozwija wszystkie swoje procesy psychiczne.

PROFILE DOMINACJI

Ze względu na **profil dominujący** (dominację półkuli mózgowej i części ciała: ręki, nogi, oka i ucha), każde dziecko potrzebuje innych bodźców do zdobywania informacji i „zakotwiczenia” ich w mózgu. W związku z powyższym nauczyciel powinien organizować takie sytuacje dydaktyczne, by dziecko miało możliwość zdobycia wiedzy w określony przez siebie sposób. Należy także pamiętać o zaspokojeniu ruchu, bo jak pisze **Carla Hannaford** „Ruch zakotwicza myśl”. Wskazane jest, by dzieci podczas zajęć miały swobodę ruchu. Podczas poruszania się tworzą się w mózgu człowieka wiązania neuronowe ułatwiające przepływ informacji i pozwalające na efektywne zapamiętywanie. Wyróżniamy 33 profile dominacji. Nauczyciel powinien wiedzieć, czego może się spodziewać po dziecku ze względu na jego profil. Wszystkie profile są szczegółowo opisane w książce Carli Hannaford „Profil dominacji”. Po zapoznaniu się z tą pozycją wychowawcy będą zdawali sobie sprawę, że, kiedy dziecko nie chce mówić, nie oznacza

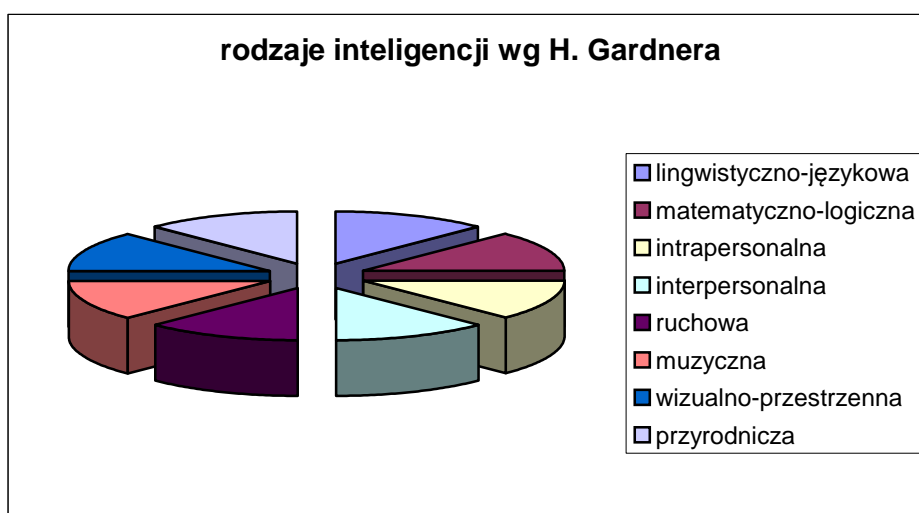
to, że go lekceważy. Nie pozwala mu na werbalizację swoich myśli jego profil dominacji. Innymi słowy dominująca ręka u dziecka występuje po tej samej stronie ciała, co półkula mózgowa.

Obserwując zainteresowania dzieci nauczyciel powinien stwarzać sytuacje problemowe, np.: *zwierzęta wybiegły z zagrody, spróbuj je wszystkie wprowadzić z powrotem, pamiętaj, że muszą wejść według wzrostu od największego do najmniejszego*. Potem można sytuację odwrócić, zmienić położenie zagrody, liczbę zwierząt. Należy jednak pamiętać, by dać dziecku czas na poznanie przedmiotów, czyli zabawę dowolną. Po wyżej opisanych operacjach można przejść do zabawy na zastępnikach przedmiotów.

Innym przykładem jest tworzenie i czytanie mapy. Można zaplanować z dziećmi zaprojektowanie drogi na stołówkę, czy podwórko. Najpierw należy tę drogę świadomie przebyć, potem wykorzystać przedmioty na macie, tworząc mapę trójwymiarową. Kolejnym krokiem jest przeniesienie mapy na papier i przetestowanie w praktyce. Ważnym elementem jest omówienie wszystkich wykonywanych działań, znalezienie błędów i podawanie pomysłów na ich korektę.

INTELIGENCJE WIELORAKIE

Ważnym elementem podczas realizacji programu jest uwzględnienie rodzajów inteligencji wielorakich (**według Howarda Gardnera**) u każdego z dzieci. Po określeniu dominacji inteligencji nauczyciel może zaproponować takie techniki i metody zdobywania wiedzy i uczenia się, które ułatwiają dziecku zapamiętywanie.

INTELIGENCJA JĘZYKOWA

Osoby obdarzone inteligencją językową lepiej rozumieją świat dzięki słowu mówionemu i pisanemu.

Charakterystyka:

Osoby lubiące czytać i pisać; osoby używające bogatego słownictwa, czerpiące przyjemność z gry słów i zagadek słownych; osoby z zamiłowaniem do języków obcych, łatwo zapamiętujące i robiące notatki na zajęciach. Są to osoby z talentem oratorskim, które uczą i skutecznie argumentują, używając słowa mówionego. To mistrzowie słowa, osoby czytane, potrafiące w przejrzysty sposób spisać myśli, a także doskonale zrozumieć słowo pisane i mówione. Któż nie lubi dobrych opowieści? Kto nie lubi dobrych żartów, zagadek lub pięknych wierszy? Jeśli dziecko lubi opowiadać historie, a także ich słuchać, najprawdopodobniej ma dobrze rozwiniętą inteligencję językową. Według doktora Thomasa Armstronga inteligencja językowa to „najprawdopodobniej najbardziej uniwersalna” inteligencja spośród wszystkich inteligencji wielorakich. Dzieci, które mają dobrze rozwiniętą inteligencję językową, lubią słuchać i opowiadać bajki, lubią rymowanki, gry słowne i rzeczy wykraczające poza ramy konwencji. Elementy tej inteligencji, to wrażliwość na dźwięki, budowę i znaczenie słów, a także umiejętność używania języka do zabawiania innych, negocjacji lub instruowania słuchaczy i czytelników.

INTELIGENCJA WIZUALNO-PRZESTRZENNA

Osoby obdarzone inteligencją wizualno-przestrzenną najlepiej rozumieją świat dzięki wizualizacji i orientacji przestrzennej.

Charakterystyka:

Osoby czerpiące przyjemność z rozkręcania i składania elementów w jedną całość, układające trójwymiarowe układanki.

Osoby takie przywołują wspomnienia dzięki wizualizacji i z łatwością interpretują mapy i plany. Określają, modyfikują i zmieniają różne aspekty świata wizualno-przestrzennego. Są to osoby: wyjątkowo wrażliwe na szczegóły, mające bardzo dobrze wykształconą wyobraźnię; dużo rysują, w sposób graficzny przedstawiają swoje pomysły bez kłopotu orientują się w trójwymiarowej przestrzeni. Wyobraźmy sobie dziecko, które lubi rysować, dobrze układa układanki, właściwie interpretuje mapy i konstruuje z klocków skomplikowane budowle. Takie dziecko ma bogatą wyobraźnię i woli książki z wieloma ilustracjami. Jest to dziecko z dobrze rozwiniętą inteligencją przestrzenną, ale do wyobrażenia sobie takiego dziecka również trzeba użyć inteligencji przestrzennej. Dzieci obdarzone inteligencją przestrzenną świetnie radzą sobie z układankami, klockami Lego i wszystkimi zabawkami „konstrukcyjnymi”. Wiele umiejętności zaliczanych do inteligencji

przestrzennej jest ciągle niedocenianych; także w szkołach umiejętności te są uznawane za mniej ważne od innych. Ellen Winner opowiada o sytuacji, jaka miała miejsce w czasie badań nad różnymi rodzajami inteligencji w ramach projektu Project Zero w latach 1984-1993, gdy poproszono dzieci o rozłożenie maszynki do mielenia mięsa, a następnie o ponowne poskładanie elementów w całość. „Jeden z chłopców nie nadażał za pozostałymi w czasie zajęć szkolnych, lecz zadane przez nas ćwiczenie wykonał zdecydowanie najlepiej. Nauczyciele nie ukrywali wzruszenia, gdy odkryli, że są zadania, w których ten chłopiec mógł osiągnąć niekwestionowany sukces”.

INTELIGENCJA MUZYCZNA

Osoby obdarzone inteligencją muzyczną najlepiej rozumieją świat przez rytm i melodię.

Charakterystyka:

Szybko dostrzegają wzory, łatwo rozpoznają rytm, lubią różnorodną muzykę. Nucą, wybijają takt muzyki, śpiewają lub grają na instrumencie, mają trudności w koncentracji, jeśli słyszą muzykę, lubią rytm i poezję. Poznają, doceniają i tworzą rytmy i melodie. Łatwo odróżniają poszczególne elementy muzyczne. Jak twierdzi Howard Gardner — twórca teorii inteligencji wielorakich — inteligencja muzyczna pojawia się najwcześniej, co oznacza, że łatwo ten dar u dziecka zauważyć.

Dzieci obdarzone tą inteligencją zamieniają w muzykę prawie wszystko, co robią. Często ładnie śpiewają i potrafią grać na instrumentach muzycznych. Nawet gdy nie słuchają muzyki, często słyszą melodie „w wyobraźni”. Wybijają rytm, śpiewają i nucą podczas odrabiania lekcji, a także wówczas, gdy uczą się nowych rzeczy.

Dziecko obdarzone inteligencją muzyczną może także: umieć rozpoznać niewłaściwie zagrane lub wyśpiewane dźwięki; umieją doskonale wybijać rytm do muzyki; potrafią odtworzyć melodię, którą usłyszały zaledwie raz lub dwa razy.

INTELIGENCJA RUCHOWA

Osoby obdarzone inteligencją ruchową najlepiej rozumieją świat przez ruch i fizyczny kontakt.

Charakterystyka:

Osoby lubiące ruch i kontakt fizyczny. Duże znaczenie odgrywają dla nich zwierzęta i środowisko naturalne. Radość sprawia im zgłębianie tajemnic biologii i zagadnień ekologicznych. Dobrze piszą i dobrze liczą, lubią wymyślać nowe gry. Z łatwością kontrolują ruchy swojego ciała i bez trudu posługują się przedmiotami. Lubią biegać, biwakować, pływać, jeździć na nartach, tańczyć, nie potrafią usiedzieć w miejscu.

Wszystkiego muszą dotknąć i są bardzo wrażliwi na dotyk.

Prawdopodobnie najgorzej rozumianą inteligencją jest inteligencja ruchowa. Dzieci obdarzone inteligencją ruchową mają problemy z usiedzeniem na miejscu i wolą poznawać nowe rzeczy, dotykając ich.

Pojawia się problem, gdy takie dzieci znajdują się w zamkniętym otoczeniu (na przykład w klasie szkolnej), gdzie oczekuje się od nich skupienia i ciszy.

Inteligencja ruchowa często nie jest postrzegana jako dar, lecz jest błędnie interpretowana jako zaburzenia uczenia, lub nawet jako choroba — uważa doktor Armstrong. Czasem nawet u takich dzieci rozpoznaje się ADHD i przepisuje im środki farmakologiczne.

INTELIGENCJA LOGICZNO – MATEMATYCZNA

Osoby obdarzone inteligencją matematyczną i logiczną najlepiej rozumieją świat przez ciągi zdarzeń.

Charakterystyka:

Lubią porządek i denerwują się, gdy przebywają z osobami niezorganizowanymi. Dokładnie wykonują precyzyjne instrukcje, zbierają informacje, by rozwiązywać problemy. Często potrafią dokonywać szybkich kalkulacji w pamięci. Lubią gry i zagadki prowokujące do myślenia. Mają umiejętność logicznego myślenia, szeregowania, dostrzegania przyczyn i skutków, tworzenia hipotez, dostrzegania wzorów. Mają racjonalne spojrzenie na życie.

Dziecko stawia pierwszy krok w kierunku rozwoju inteligencji logiczno-matematycznej, zanim jeszcze zacznie chodzić. Bierze do ręki przedmioty, bada je, poznaje związki między przyczyną i skutkiem — jeśli popchnie piłkę, piłka się toczy. Dziecko poznaje także takie pojęcia jak „więcej” oraz „mniej”. Następnie dziecko uczy się liczyć elementy i wykonywać „konkretne działania matematyczne” takie jak odejmowanie dwóch świeczek z całego pudełka świeczek, dodawanie klocków do wieży z klocków.

INTELIGENCJA INTERPERSONALNA

Osoby obdarzone inteligencją społeczną najlepiej rozumieją świat, obserwując go oczyma innych ludzi.

Charakterystyka:

Uczą się przez kontakt z innymi osobami.

Umieją wypracować kompromis, negocjują i potrafią odczuć emocje oraz intencje innych

osób. Potrafią spojrzeć na świat oczyma drugiej osoby. Są to osoby obdarzone zdolnościami przywódczymi, które umieją znaleźć się w świecie polityki. Mają wiele zainteresowań i uczęszczają na wiele dodatkowych zajęć. Umieją organizować pracę w grupie i tworzą pozytywną atmosferę, która pomaga skupić się na wysiłkach grupy. Potrafią przyjąć konstruktywne uwagi i odpowiednio zmienić swoje postępowanie. Jasno i precyzyjnie przedstawiają swoje potrzeby, przy konfrontacji wykazują się asertywnością.

Elementy inteligencji personalnej wykorzystujemy prawie we wszystkich naszych poczynaniach. Istnieje możliwość wspomaganie rozwoju tej inteligencji poprzez np. umożliwienie dzieciom zabaw w większym gronie i zaleca także, by dzieci uczyły się nawzajem. „Pozwólmy im uczestniczyć w życiu społecznym, w życiu klubów, komitetów, w zajęciach pozalekcyjnych i w działalności organizacji opartych na wolontariacie. Często dyskutujmy i rozwiązujmy problemy w gronie rodzinnym. Wspólnie pracujmy” — radzi Thomas Armstrong.

INTELIENCJA INTRAPERSONALNA

Osoby obdarzone inteligencją intrapersonalną najlepiej rozumieją świat, patrząc na niego ze swojego punktu widzenia.

Charakterystyka:

Mają jasno sprecyzowany punkt widzenia, odczucia i motywy działania. Lubią pracę w samotności, zwykle odnoszą sukcesy i nie potrzebują motywacji zewnętrznej, a także osoby odznaczające się samodyscypliną. Lubią wiedzieć, dlaczego wykonują konkretne zadania. Potrafią właściwie ocenić własne umiejętności i słabości, chętnie podejmują wyzwania. Inteligencja intrapersonalna pomaga dziecku zrozumieć, że najważniejszy wpływ jaki może wywierać, to umiejętność wywierania wpływu na siebie. Ta inteligencja pozwala każdemu z nas wejrzeć w siebie i zobaczyć, nad czym należy popracować. Inteligencja intrapersonalna w połączeniu z inteligencją interpersonalną pomaga ludziom wybrać najlepszą drogę w życiu.

New City School to wyjątkowa prywatna szkoła w Saint Louis w stanie Missouri, w której wcielane są w życie teorie autorstwa Howarda Gardnera — widoczne są one we wszystkich aspektach procesu edukacyjnego. Szkoła ta na swej stronie WWW udostępnia rodzicom informacje, które mogą pomóc w odkryciu u dziecka wyjątkowo dobrze rozwiniętej inteligencji intrapersonalnej.

W szkole New City School panuje przekonanie, że dziecko z dobrze rozwiniętą inteligencją

intrapersonalną zna i rozumie swoje uczucia i swoje mocne strony. Takie dziecko wie, kiedy można poprosić o pomoc, a kiedy należy rozwiązać problem samodzielnie. Dziecko obdarzone inteligencją intrapersonalną wie, jakie sytuacje są dla niego odpowiednie, a jakich powinno unikać.

INTELIENCJA PRZYRODNICZA

Osoby obdarzone inteligencją środowiskową najlepiej rozumieją świat przez swoje otoczenie.

Charakterystyka:

Osoby lubiące pracę i przebywanie na świeżym powietrzu. Takie osoby wierzą, że bardzo ważna jest przyroda i ekologia, a także zwierzęta. Rozumieją i łatwo zapamiętują różne gatunki występujące w ich otoczeniu. Często uprawiają ogródki i lubią „dłubać w ziemi”. Osoby klasyfikujące przedmioty w hierarchie - osoby wychowane w środowisku miejskim mogą rozwijać swoje zdolności w kierunku zapamiętywania i klasyfikowania przedmiotów w ich „naturalnym” środowisku — mogą to być na przykład samochody, sportowe buty, okładki płyt.

BAZA DYDAKTYCZNA

Kolejnym elementem wspomagającym proces dydaktyczno-wychowawczy jest baza dydaktyczna.

Proponujemy zadbać, by w sali wygospodarować miejsce na dywan lub wykładzinę. Sytuacja taka pozwala dziecku na zaspokajanie ruchu w chwili, gdy jego organizm tego potrzebuje. Dziecko nie kumuluje w sobie energii, dzięki czemu łatwiej potrafi skoncentrować się na zadaniu, lepiej słyszy i rozumie polecenia.

WPŁYW STRESU NA DZIAŁANIE

Stres stanowi bardzo dużą barierę podczas uczenia się. Nasz mózg składa się z trzech warstw, gdzie każda z nich odpowiada za inne funkcje:

kora mózgowa – wyższe procesy psychiczne

mózg środkowy – pamięć, emocje

mózg gadzi (pień mózgu) – przeżycie

Przypomnijmy sobie noc, podczas której spałaś na boku przygniatając rękę. Krew przestała w niej krążyć i kiedy się obudziłaś miałaś wrażenie, że ręka nie należy do ciebie, jest o wiele cięższa niż zawsze, nie można ruszać palcami. Jest do niczego niepotrzebna.

W stresie mózg przydaje nam tak samo, jak zdrętwiała ręka. Gdy przychodzi sytuacja stresująca, krew w mózgu zaczyna spływać z wierzchnich warstw do pnia mózgu. Z zewnętrznej warstwy krew spłynie najszybciej, co oznacza, że najpierw przestajemy się uczyć, rozumieć. Następnie nie jesteśmy w stanie sobie przypomnieć ważnych i oczywistych informacji i nie panujemy nad emocjami. W najgorszym przypadku nastawiamy się na walkę lub ucieczkę. W żadnym jednak przypadku nie osiągniemy sukcesu.

Nauka na każdym etapie powinna kojarzyć się przyjemnością, mile spędzonym czasem, uśmiechem i radością. Ktoś może powiedzieć: To nie jest zabawa, tu trzeba pracować, ale czy to nie Thomas Edison powiedział: *„Nie przepracowałem ani jednego dnia w swoim życiu. Wszystko, co robiłem, to była przyjemność”*. I niezaprzeczalnie osiągnął niesamowity sukces, ułatwił życie całej ludzkości. Wnioskuje więc, że można połączyć przyjemne z pożytecznym. Trzeba tylko chcieć.

WSPÓŁPRACA Z RODZICAMI

Praca z dzieckiem nie może kończyć się w przedszkolu czy szkole. Należy zadbać o to, by rodzice w domu w takim samym stopniu oddziaływali na zachowanie dzieci. W związku z tym nauczyciel powinien zadbać nie tylko o dobre relacje z dziećmi, ale również z ich rodzicami.

Pedagogizacja rodziców musi być prowadzona z dużym taktem. Mamy bowiem do czynienia z osobami dorosłymi posiadającymi swój bagaż życiowych doświadczeń. Poza tym należy pamiętać, że każdy człowiek pragnie, by go szanowano. Kiedy rodzice po raz pierwszy przychodzą na spotkanie, mogą czuć się niepewnie. Może to być dla nich nowa sytuacja i zadaniem nauczyciela jest stworzyć taką atmosferę, by zechcieli z nim współpracować, by poczuli, że dobro ich dziecka jest dla nich tak samo ważne, jak dla nauczyciela.

Rodzina i placówka edukacyjna stanowią dwa podstawowe środowiska wychowawcze mające decydujący wpływ na wszechstronny rozwój małego dziecka. **M. Łobocki** w Poradniku wychowawcy klasy pisze: Aby współpraca była owocna, konieczne jest przestrzeganie zasad:

- zasada partnerstwa (równe prawa i obowiązki)
- zasada wielostronnego przepływu informacji
- zasada jedności oddziaływań

- zasada pozytywnej motywacji.

Połączenie wysiłków nauczyciela i rodziców jest najlepszą drogą do osiągnięcia sukcesów przez dzieci.

Oceniając postępy dziecka powinniśmy wziąć pod uwagę ich możliwości rozwojowe. Wiek 6-9 lat to moment tworzenia bazy do dalszego poznawania świata na wyższych etapach edukacyjnych. W związku z powyższym trzeba zadbać przede wszystkim na budzenie w dziecku zainteresowania zdobywaniem informacji i nowych umiejętności.

Podczas oceniania należy uwypuklać w pracach uczniów elementy, które zostały wykonane poprawnie. Innymi słowy powinniśmy przy każdej okazji motywować i wzmacniać dziecko w jego działaniach.

SYLWETKA UCZNIĄ KOŃCZĄCEGO KLASĘ TRZECIĄ

Dziecko po klasie trzeciej orientuje się w najbliższym otoczeniu. Wykazuje się aktywnością i chęcią poznawania świata, zadawania pytań i szukania na nie odpowiedzi. Wykorzystuje zdobytą wiedzę w życiu codziennym.

W kontaktach z innymi wykazuje się wysoką kulturą osobistą, stosuje podstawowe zasady komunikacji społecznej. Swobodnie nawiązuje kontakty z rówieśnikami i chętnie współpracuje z nimi w celu rozwiązania problemu. Charakteryzuje go konstruktywne myślenie, asertywność i empatia. Wyraża swoje myśli z szacunkiem do drugiej osoby.

Respektuje określone zasady, przyjmuje uwagi i sugestie dotyczące popełnionego błędu.

Uczeń po klasie trzeciej jest ciekawy świata. Potrafi korzystać z różnych źródeł wiedzy. Dokonuje analizy i wyciąga wnioski z doświadczeń własnych i innych.

Potrafi wziąć na siebie odpowiedzialność za popełnione błędy. Przewiduje konsekwencje nieprzemyślanych czynów. Ostrzega innych o ryzyku niebezpiecznych działań.

Respektuje zasady bezpieczeństwa i inne regulaminy. Stara się o nich pamiętać i respektować je. Potrafi określić, które zachowania są dobre.

Uczeń po klasie trzeciej jest życzliwy i rozważny, asertywny i empatyczny. Chętnie służy innym swoją pomocą. Jest otwarty na wiedzę.

LEKTURY

H.Ch. Andersen – Baśnie (wybór);

Władysław Bełza – Kto ty jesteś? Polak mały!;

Jan Brzechwa – Akademia Pana Kleksa;

Wanda Chotomska – Legendy polskie;

Maria Konopnicka – O krasnoludkach i sierotce Marysi (fragmenty);

Hugh Lofting – Doktor Dolittle i jego zwierzęta;

Astrid Lindgren – Dzieci z Bullerbyn;

Kornel Makuszyński – 120 przygód Koziołka Matołka (księga I);

Alan Aleksander Milne – Kubuś Puchatek;

ks. Jan Twardowski – Patyki i patyczki;

Julian Tuwim- wiersze dla dzieci: Lokomotywa, Słoń Trąbalski;

inne wybrane utwory klasycznej literatury dziecięcej polskiej i światowej

BIBLIOGRAFIA

- G. Dryden, J. Vos – Rewolucja w uczeniu, Wydawnictwo ZYSK i S-ka, Poznań 2003
- C. Hannaford – Zmyślne ruchy, które doskonalą umysł, Wyd. Medyk, Warszawa, 2004
- C. Hannaford – Profil dominujący, Wydawnictwo: International NeuroKinesiology Institute, Warszawa, 2003
- D. Goleman – Inteligencja emocjonalna, Media Rodzina, Poznań, 1997
- B. Lucas – Twój umysł stać na więcej, Rebis, Poznań 2005
- M. Łukasiewicz – Mistrzostwo, Rebis, Poznań 2005
- S. Guz – Metoda Montessori w Przedszkolu i szkole, UMCS, Lublin 2006